

AIŠKINAMASIS RAŠTAS DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS PAŠTO ĮSTATYMO NR. VIII-1141 PAKEITIMO ĮSTATYMO PROJEKTO

1. Įstatymo projekto rengimą paskatinusios priežastys, parengto įstatymo projekto tikslai ir uždaviniai

Pašto paslauga – pašto siuntų surinkimas, rūšiavimas, vežimas ir pristatymas – yra svarbi šalies ekonominio ir socialinio vystymosi dalis¹. Tačiau naujų technologijų plėtra, ypač didėjantis elektroninių ryšių priemonių naudojimas, skatina svarbius pokyčius pašto paslaugos sektoriuje. Jie sąlygoja, kad nors ir nuosekliai mažėja tradicinių laiškų skaičius, tačiau sparčiai daugėja pašto siuntinių, taip pat nuosekliai auga ir pašto paslaugos rinka bei keičiasi pašto paslaugos teikimo pobūdis.

Tiek šalies viduje, tiek visame pasaulyje sparčiai didėjančios e. prekybos apimtys lemia pašto siuntų srauto augimą. 2023 m. pajamos, gautos už pašto paslaugos teikimą, siekė 273,8 mln. Eur (6,5 proc. daugiau, palyginti su 2022 m.), arba 24,4 proc. visų Lietuvos ryšių sektoriaus pajamų. Didėjanti pašto paslaugos pajamų dalis Lietuvos ryšių sektoriuje rodo, jog gyventojai itin aktyviai siunčia ir gauna įvairias pašto siuntas. Tačiau skirtingų pašto siuntų siuntimo ir gavimo tendencijos skiriasi. Pavyzdžiui, 2023 m. buvo išsiųsta 33,0 mln. vnt. korespondencijos siuntų ir tai yra 17,1 proc. mažiau nei 2022 m. Per 2018–2023 m. laikotarpį bendras korespondencijos siuntų sumažėjo 30,7 mln. vnt., arba 48,2 proc. Korespondencijos siuntų mažėjimą lemia gyventojų naudojimas įvairiomis elektroninėmis paslaugomis, kurios pakeičia tradicinį laiškų siuntimą paštu. Per tą patį 2018–2023 m. laikotarpį išsiųsta apie 3,3 karto daugiau pašto siuntinių, o vertinant pagal pajamas pašto siuntiniai užėmė didžiausią (79,1 proc.) pašto paslaugos rinkos dalį. Atitinkamai keičiasi ne tik pašto paslaugos rinkos struktūra, bet ir pašto paslaugos teikimo būdai. Siekdami suteikti pašto paslaugos naudotojams kuo greitesnes ir aukštesnės kokybės paslaugas, pašto paslaugos teikėjai pastaraisiais metais investuoja į pašto tinklo, ypač į paštomatų, plėtrą ir modernizavimą, inovatyvius logistikos sprendimus. Populiariausias 2023 m. pašto siuntinių siuntimo būdas buvo per paštomatus. Atitinkamai ir toliau išlieka tradicinių pašto paslaugos teikimo vietų (stacionarių pašto skyrių, pašto dėžučių ir pan.) skaičiaus mažėjimo ir naujoviškų pašto paslaugos teikimo būdų plėtros tendencija (pavyzdžiui, 2023 m., palyginti su 2022 m., paštomatų skaičius išaugo 17,5 proc. – nuo 1 521 vnt. iki 1 787 vnt.).

Ne mažiau svarbus pašto rinkos segmentas yra ir universalioji pašto paslauga (toliau – UPP), t. y. teisės aktų nustatytos kokybės pašto paslauga, kuri už prieinamą kainą turi būti teikiama visoje Lietuvos Respublikos teritorijoje visiems tokią paslaugą pageidaujantiems gauti naudotojams. Vadovaujantis Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2019 m. gegužės 15 d. nutarimu Nr. 467 „Dėl įpareigojimo teikti universaliąją pašto paslaugą“, UPP Lietuvoje teikia akcinė bendrovė Lietuvos paštas. Ši paslauga itin svarbi atokių gyvenamųjų vietovių gyventojams, kuriems teikiant UPP yra sudaroma galimybė siųsti ir gauti įvairius pašto siuntinius ar korespondencijos siuntas net ir tokiose atokiose vietovėse. Tačiau, mažėjant korespondencijos siuntų skaičiui, 2017–2019 m. laikotarpiu kasmet augęs UPP pašto siuntų kiekis nuo 2020 m. pradėjo mažėti. 2023 m. buvo išsiųsta ir gauta 8,0 mln. UPP pašto siuntų. Nuo 2018 m. šis skaičius sumažėjo daugiau nei dvigubai (59,8 proc.). Taip pat trejus metus iš eilės augusios UPP teikimo pajamos 2020 m. ėmė mažėti ir per laikotarpį nuo 2020 m. iki 2023 m. nukrito 47,9 proc. Spartus UPP pajamų mažėjimas formuoja sąlygas susidaryti UPP nuostoliams, kurie, vadovaujantis Lietuvos Respublikos pašto įstatymo (toliau – Pašto įstatymas) 14 straipsnio 6 dalimi, jeigu UPP teikėjui yra nepagrįstai didelė finansinė našta, yra kompensuojami valstybės biudžeto lėšomis.

Be to, kartu su pirmiau minėtais pokyčiais, klimato kaita ir aplinkos tvarumas taip pat tampa vienu iš aktualiausių pašto sektoriaus klausimų ir vienu iš prioritetinių temų tarptautinių pašto sektoriaus organizacijų (Pasaulinės pašto sąjungos (angl. *Universal Postal Union*, UPU), Europos

¹ Pašto paslauga pagal veiklos pobūdį skirstoma į korespondencijos siuntų (laiškų) siuntimą, pašto siuntinių (iki 50 kg) siuntimą ir kitų pašto ir su pašto paslauga susijusių paslaugų teikimą. Pašto paslauga taip pat skirstoma į universaliąją pašto paslaugą ir į neuniversaliąją pašto paslaugą.

pašto reguliuotojų grupės (angl. *The European Regulators Group for Postal Services*, ERGP), Europos pašto operatorių asociacijos (angl. *The European public postal operators association*, PostEurop) darbotvarkėse, siekiant paskatinti pašto sektorių savo tvarumo iniciatyvomis mažinti šiltnamio efektą sukeliančių dujų išskyrimą, prisidėti prie aplinkos tvarumo užtikrinimo ir kitų aplinkosauginių tikslų įgyvendinimo.

Atsižvelgiant į pirmiau išdėstytus pokyčius pašto sektoriuje, Lietuvos Respublikos pašto įstatymo Nr. VIII-1141 pakeitimo įstatymo projektu (toliau – Įstatymo projektas) siekiama šių pagrindinių tikslų:

1. UPP teikimo ekonominio tvarumo užtikrinimas:

1.1. UPP teikimas. UPP teikėjas, t. y. pašto paslaugos teikėjas, Vyriausybės įpareigotas teikti UPP, privalo užtikrinti Pašto įstatymo 14 straipsnio 1 dalyje nurodytą pašto paslaugų teikimą visoje Lietuvos Respublikos teritorijoje. Vadovaujantis Pašto įstatymo 14 straipsnio 5 ir 6 dalimis, UPP tarifai turi būti prieinami visiems naudotojams, pagrįsti šios paslaugos sąnaudomis, skaidrūs ir nediskriminaciniai, o tuo atveju jeigu UPP teikimas UPP teikėjui yra nepagrįstai didelė finansinė našta nuostoliai, patirti teikiant šią paslaugą, kompensuojami valstybės biudžeto lėšomis. Pašto įstatymo 6 straipsnio 2 dalies 5 punkte ir 16 straipsnio 2 dalies 9 punkte numatyta, kad UPP didžiausius tarifus pagal pašto siuntų svorio pakopas tvirtina Lietuvos Respublikos ryšių reguliavimo tarnyba (toliau – RRT), o UPP teikėjas privalo UPP tarifus pagrįsti sąnaudomis.

Įstatymo projekte yra išlaikoma visuotinai prieinamos UPP teikimo koncepcija, tačiau siekiama iš esmės peržiūrėti UPP teikimo teisinį reguliavimą ir sudaryti sąlygas UPP teikėjui lanksčiau reaguoti į besikeičiančias rinkos sąlygas, skatinti jį siekti veiklos efektyvumo teikiant UPP, užtikrinti šiai paslaugai nustatytą kokybės reikalavimų vykdymą ir naujų technologijų diegimą. UPP teikėjui nustatytą įpareigojimų vykdymas turėtų sudaryti sąlygas UPP teikėjui pasidengti pagrįstas UPP teikimo sąnaudas su nustatyta veiklos efektyvumo užduotimi, uždirbti pagrįstą pelną, kai yra vykdomi UPP kokybės reikalavimai, ir pasidengti pagrįstą UPP teikimo veiklos nuostolį, jei toks susidarė. Atsižvelgiant į tai, Įstatymo projektu siūloma pereiti nuo UPP didžiausių tarifų nustatymo *ex post* principu (t. y. remiantis UPP teikėjo praeityje patirtomis UPP teikimo sąnaudomis) prie pajamų viršutinės ribos (t. y. didžiausių galimų gauti UPP teikėjo pajamų už UPP teikimą) nustatymo *ex ante* principu. UPP teikėjo pajamų viršutinę ribą nustatytą RRT pagal iš anksto patvirtintus aiškius ir viešai skelbiamus UPP pajamų viršutinės ribos skaičiavimo reikalavimus (pajamų viršutinės ribos nustatymo metodiką).

Įstatymo projekte numatoma, kad UPP teikėjo pajamų viršutinė riba nustatoma 3 metų laikotarpiui, kuris sudarytų galimybę UPP teikėjui pasiekti ar viršyti veiklos efektyvumo rodiklį ir taip užtikrinti tvarų UPP teikimą. Atsižvelgiant į tai, Įstatymo projektu siūloma koreguoti ir UPP teikėjo įpareigojimo laikotarpį ir vietoje šiuo metu Pašto įstatymo 15 straipsnio 1 ir 2 dalyse numatyto 7 metų įpareigojimo laikotarpio su galimybe jį pratęsti dar 2 metams, numatyti iš karto 9 metų įpareigojimo laikotarpį, kurį sudarytų 3 pajamų viršutinės ribos reguliavimo ciklai po 3 metus.

Siekiant, kad UPP teikėjas galėtų lanksčiai reaguoti į besikeičiančias rinkos sąlygas, t. y. besikeičiančius UPP pagrindu siunčiamų pašto siuntų kiekius ir teikiamų paslaugų pobūdį, Įstatymo projekte įtvirtinama, kad konkrečius UPP tarifus nustato pats UPP teikėjas, nevirsydamas RRT nustatytos UPP pajamų viršutinės ribos ir vadovaudamasis tarifų nustatymo metodika, parengta pagal iš anksto RRT nustatytus reikalavimus. Nustatytus tarifus RRT vertintų, jei naujai nustatomų visų UPP tarifų svertinio vidurkio pokytis būtų lygus arba didesnis nei 10 proc.

Šiuo metu Pašto įstatyme yra numatyta, kad RRT nustato UPP teikėjui pagrindinius sąnaudų apskaitos tvarkymo principus ir sąnaudų apskaitos sistemai keliamus reikalavimus, taip pat kitus su sąnaudų apskaitos sistema susijusius reikalavimus. Tačiau siekiant nustatyti pagrįstą pajamų viršutinę ribą, turi būti nustatyti ne tik sąnaudų apskaitos reikalavimai, bet ir aiškūs reikalavimai pajamų, turto, nuosavo kapitalo ir įsipareigojimų paskirstymui. Atsižvelgiant į tai, Įstatymo projekte taip pat įtvirtinama ir RRT pareiga numatyti reikalavimus UPP teikėjo apskaitos atskyrimui ir sąnaudų pajamų, turto, nuosavo kapitalo ir įsipareigojimų paskirstymui, t. y. reikalavimus reguliavimo apskaitai ir reguliavimo apskaitos sistemai.

Pagal galiojančias Pašto įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nuostatas, UPP teikėjas turi kasmet atlikti UPP sąnaudų apskaitos nepriklausomą auditą ir RRT pateikti šio audito išvadas. Nepaisant to, nesant aiškos audito techninės užduoties, minėto audito pagrindu ne visada galima įsitikinti UPP teikėjo sąnaudų paskirstymo pagrįstumu ir teisingumu, todėl yra inicijuojami papildomi patikrinimai, siekiant įsitikinti, ar UPP teikėjo ataskaitiniu laikotarpiu naudota sąnaudų apskaitos sistema, parengta metinė ataskaita ir sąnaudų apskaitos sistemos aprašas atitinka teisės aktuose nustatytus reikalavimus. Atsižvelgiant į tai ir siekiant užtikrinti efektyvesnį UPP teikėjui nustatytų reguliavimo apskaitos ir reguliavimo apskaitos sistemos reikalavimų laikymosi vertinimą, Įstatymo projekte nustatoma, kad UPP teikėjas privalo užtikrinti, kad reguliavimo apskaitos ataskaitų patikra dėl atitikties teisės aktų reikalavimams kasmet būtų atlikta pagal RRT iš anksto nustatytą techninę užduotį. Be to, esant pagrįstiems įtarimams dėl visos reguliavimo apskaitos sistemos atitikimo teisės aktų reikalavimams, Įstatymo projekte numatoma galimybė motyvuotai reikalauti, kad pagal RRT iš anksto patvirtintą techninę užduotį būtų atliktas visos reguliavimo apskaitos sistemos patikrinimas. Pažymėtina, kad visos reguliavimo apskaitos sistemos patikrinimai būtų atliekami ne kasmet, o tik esant pagrįstiems ir motyvuotiems įtarimams dėl atitikties teisės aktų reikalavimams neužtikrinimo.

1.2. UPP teikimo sąlygos. Atsižvelgiant į sparčią technologijų plėtrą ir besikeičiančius pašto paslaugos, įskaitant UPP, naudotojų poreikius ir siekiant sudaryti galimybę lanksčiai reaguoti į rinkos pokyčius, Įstatymo projekte atsisakoma UPP pagrindu pristatomų pašto siuntų surinkimo ir pristatymo dažnumo, t. y. ne mažiau kaip 5 darbo dienas per savaitę, reglamentavimo įstatyminiu lygiu (Pašto įstatymo 16 straipsnio 2 dalies 1 punktas). Įstatymo projekte numatoma, kad UPP pašto siuntų surinkimo ir pristatymo periodiškumas bus reglamentuojamas Pašto įstatymo įgyvendinamaisiais teisės aktais, t. y. Lietuvos Respublikos susisiekimo ministerijos tvirtinamais UPP kokybės reikalavimais. UPP pašto siuntų surinkimo ir pristatymo periodiškumą pritaikius prie realių UPP naudotojų poreikių, bus užtikrinamas tiek UPP teikimo finansinis tvarumas, tiek prisidedama prie aplinkos apsaugos tikslų siekimo.

1.3. UPP teikėjo atrankos kriterijai. Įpareigojimas teikti UPP ne tik nustato tam tikras prievolės šį įpareigojimą turinčiam pašto paslaugos teikėjui, tačiau suteikia jam ir tam tikrų privalumų (pvz., žinomumą, patikimo pašto paslaugos teikėjo reputaciją, galimybę naudoti Pasaulinės pašto sąjungos dokumentus ir pan.). Dėl šios priežasties UPP teikėju gali siekti tapti bet kuris pašto paslaugos teikėjas, atitinkantis Pašto įstatyme nustatytus reikalavimus, t. y. įrašytas į pašto paslaugos teikėjų sąrašą ir turintis pašto tinklą, atitinkantį UPP teikėjo pašto tinklo charakteristikose nustatytus reikalavimus (Pašto įstatymo 15 straipsnio 4 dalis). Atsižvelgiant į tai, UPP teikėjas turi būti atrenkamas, suteikiant galimybę dėl UPP teikėjo statuso varžytis visiems suinteresuotiems pašto paslaugos teikėjams. Tačiau, atsižvelgiant į UPP, kaip visuotinės ekonominės svarbos paslaugos pobūdį, turi būti užtikrintas ir UPP paslaugų teikimo stabilumas ir tęstinumas. Atsižvelgiant į tai, Įstatymo projektu yra siūloma tikslinti būsimam UPP teikėjui keliamus reikalavimus, įtraukiant ir tokius reikalavimus, kaip vertinamasi pašto paslauga ne mažiau kaip vienerius metus iki prašymo būti įpareigotu UPP teikėju pateikimo, taip pat tikslinama, kad jis turi valdyti (o ne turėti) UPP teikėjo pašto tinklo charakteristikose nustatytus reikalavimus pašto tinklą.

1.4. UPP nuostolių kompensavimas. Vadovaujantis Pašto įstatymo 3 straipsnio 22 dalimi, UPP – tai teisės aktų *nustatytos kokybės pašto paslauga*, kuri už prieinamą kainą turi būti teikiama visoje Lietuvos Respublikos teritorijoje visiems tokia paslauga pageidaujantiems gauti naudotojams. Pašto įstatymo 14 straipsnio 6 dalyje šiuo metu yra įtvirtinta, kad jeigu UPP teikimas UPP teikėjui yra nepagrįstai didelė finansinė našta, nuostoliai, patirti teikiant šią paslaugą, kompensuojami valstybės biudžeto lėšomis. Atsižvelgiant į tai, kad UPP laikytina tik tam tikrus kokybinius reikalavimus atitinkanti pašto paslauga, o teisės aktų reikalavimų neatitinkančios UPP teikimas neturėtų būti kompensuojamas iš valstybės biudžeto lėšų, Įstatymo projekte yra aiškiai įtvirtinama, kad nuostoliai, patirti teikiant šią paslaugą, kompensuojami valstybės biudžeto lėšomis, jei, be kita ko, UPP kokybė atitiko teisės aktų reikalavimus.

1.5. Išvada dėl UPP teikimo nuostolių. Nuostolingos universaliosios pašto paslaugos kompensavimo taisyklės² nustato nuostolingos UPP kompensavimo sąlygas, tvarką ir būdus, įskaitant prašymo kompensuoti UPP teikimo nuostolius įvertinimą, RRT išvados pateikimo terminus (60 darbo dienų nuo visos reikiamos informacijos gavimo) ir Susisiekimo ministerijos sprendimo dėl nuostolių kompensavimo priėmimą. Tačiau praktikoje yra gauta kompetentingų institucijų pastabų, kad ilgesni nei Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatyme bei Asmenų prašymų ir skundų nagrinėjimo viešojo administravimo subjektuose taisyklių³ nustatyti asmenų prašymų nagrinėjimo ir administracinių sprendimų priėmimo terminai turėtų būti nustatyti įstatymuose. Atsižvelgiant į tai, tam tikros nuostatos iš Nuostolingos universaliosios pašto paslaugos kompensavimo taisyklių yra įtvirtinamos Įstatymo projekte, numatant, kad sprendžiant dėl nuostolių, patirtų teikiant UPP, kompensavimo, turi būti gauta RRT išvada dėl prašomų kompensuoti nuostolių dydžio pagrįstumo. Išvadą RRT pateikia ne vėliau kaip per 60 darbo dienų nuo visos išvados pateikti reikalingos informacijos gavimo dienos. Sprendimą dėl nuostolių, patirtų teikiant UPP, kompensavimo, priima Susisiekimo ministerija ne vėliau kaip per 20 darbo dienų nuo visos sprendimui priimti reikalingos informacijos gavimo dienos. Kiti nuostolingos UPP kompensavimo procedūriniai aspektai ir toliau bus reglamentuojami Nuostolingos universaliosios pašto paslaugos kompensavimo taisyklėse.

2. Pašto paslaugos naudotojų interesų užtikrinimas:

2.1. Pašto siuntų įteikimas. Galiojančiame Pašto įstatyme yra numatyti iš esmės du pašto siuntų įteikimo būdai, t. y. pašto siuntų įteikimas asmeniškai pasirašytinai (taikomas pristatant registruotąsias, įvertintąsias pašto siuntas, pašto siuntinius) arba įdėjimas į gaunamųjų laiškų dėžutes (taikomas pristatant neregistruotąsias pašto siuntas). Tačiau sparčiai besivystant technologijoms, atsiranda vis naujų pašto siuntų įteikimo būdų, kurie nebeatitinka tradicinio pašto siuntų įteikimo gavėjui asmeniškai pasirašytinai, tačiau iš esmės užtikrina tinkamą pašto siuntų įteikimą ir tai patvirtinančių duomenų gavimą. Be to, pašto paslaugos teikimo pokyčiai lemia ir naudotojų lūkesčius dėl greito, lankstaus ir patogaus pašto siuntų atsiėmimo (pvz., iš paštomatų). Atitinkamai šiuo metu Pašto įstatyme įtvirtintas reikalavimas, kad pašto siuntos turi būti įteikiamos siuntėjo nurodytam gavėjui arba gavėjo raštu nurodytam asmeniui, taip pat nebeatitinka rinkos tendencijų ir naudotojų lūkesčių. Atsižvelgiant į tai ir siekiant užtikrinti, kad Pašto įstatyme įtvirtintas reglamentavimas būtų technologiškai neutralus, t. y. neskatinant arba neribotų konkrečių technologijų naudojimo teikiant pašto paslaugą, Įstatymo projektu reikalavimas tam tikras pašto siuntas įteikti gavėjui asmeniškai pasirašytinai keičiamas reikalavimu atitinkamas pašto siuntas įteikti siuntėjo nurodytam gavėjui arba kitam asmeniui, kuriam gavėjas pavedė atsiimti pašto siuntą, pasirašytinai ar kitu būdu (atsiimant paštomate, suvedant kodą elektroniniame įrenginyje ar kt.), užtikrinančiu pašto siuntų įteikimą ir tai patvirtinančių duomenų gavimą.

2.2. Pašto paslaugos teikimo sąlygų vertinimas. Pašto įstatymo 10 straipsnio 1 dalies 6 punkte numatyta, kad pašto paslaugos teikėjai privalo viešai skelbti pašto paslaugos teikimo sutarties sąlygas, pašto paslaugos teikėjo patvirtintą pašto paslaugos teikimo tvarkos aprašą ir kitokią informaciją, turinčią įtakos naudotojo apsisprendimui naudotis pašto paslauga. Pašto paslaugos teikimo taisyklių⁴ 17.1 ir 17.9 papunkčiuose numatyta, kad pašto paslaugos teikėjas privalo patvirtinti pašto paslaugos teikimo tvarkos aprašą, kuriame turi būti nurodytos teikiamos pašto paslaugos rūšys, jų tarifai, pašto siuntų pristatymo trukmė, numatoma pašto paslaugos teikėjo atsakomybė, skundų nagrinėjimo ir žalos atlyginimo procedūra, taip pat viešai skelbti išsamią ir nuolat atnaujinamą Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 6.719 straipsnio 1 dalyje nustatytą informaciją, taip pat patvirtintą pašto paslaugos teikimo tvarkos aprašą, informaciją apie visas

² Patvirtintos Vyriausybės 2013 m. balandžio 10 d. nutarimu Nr. 310 „Dėl Nuostolingos universaliosios pašto paslaugos kompensavimo taisyklių patvirtinimo ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008 m. kovo 12 d. nutarimo Nr. 236 „Dėl Nuostolingų universaliųjų pašto paslaugų kompensavimo taisyklių patvirtinimo“ pripažinimo netekusiu galios“.

³ Patvirtintos Vyriausybės 2007 m. rugpjūčio 22 d. nutarimu Nr. 875 „Dėl Asmenų prašymų ir skundų nagrinėjimo viešojo administravimo subjektuose taisyklių patvirtinimo“.

⁴ Patvirtintos RRT direktoriaus 2013 m. vasario 28 d. įsakymu Nr. 1V-332 „Dėl Pašto paslaugos teikimo taisyklių patvirtinimo ir kai kurių Lietuvos Respublikos ryšių reguliavimo tarnybos direktoriaus įsakymų pripažinimo netekusiais galios“.

teikiamas pašto paslaugos rūšis, jų teikimo sąlygas, pašto paslaugos teikimo sutarties sąlygas, įskaitant pašto paslaugos tarifus, ir kitokią informaciją, turinčią įtakos naudotojo apsisprendimui naudotis pašto paslauga.

Pažymėtina, kad pašto paslaugos teikėjo taikomos pašto paslaugos teikimo sąlygos ir tvarka turi atitikti Pašto įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų reikalavimus. RRT, vykdydama pašto paslaugos teikėjų priežiūrą ir nustačiusi, kad pašto paslaugos teikėjo viešai skelbiamos pašto paslaugos teikimo sąlygos neatitinka Pašto įstatymo ar jį įgyvendinančių teisės aktų nuostatų, teikia pašto paslaugos teikėjams metodinę pagalbą pagal Viešojo administravimo įstatymo nuostatas. Tačiau neretai pasitaiko, kad į teikiamą metodinę pagalbą nėra atsižvelgiama ar nėra užtikrinama viešai skelbiamų pašto paslaugos teikimo sąlygų atitikties Pašto įstatymo ar jį įgyvendinančių teisės aktų reikalavimams. Atsižvelgiant į tai ir siekiant sudaryti galimybę RRT, kaip nacionalinei pašto reguliavimo institucijai, imtis efektyvių prevencinių veiksmų siekiant užkirsti kelią žalai Pašto įstatymu saugomoms vertybėms ir užtikrinti tinkamą naudotojų teisių ir teisėtų interesų apsaugą, Įstatymo projekte yra įtvirtinama RRT teisė pagal kompetenciją reikalauti, kad pašto paslaugos teikėjas pakeistų pašto paslaugos teikimo tvarkos aprašą ir (ar) kitus dokumentus, įtvirtinančius standartines, t. y. visiems tos pačios kategorijos naudotojams vienodas, jo siūlomas pašto paslaugos teikimo sąlygas, taip pat pašto paslaugos teikėjų pareiga per RRT nustatytą ne trumpesnę kaip 20 darbo dienų terminą pakeisti šiuos dokumentus, kad juose įtvirtintos pašto paslaugos teikimo sąlygos atitiktų Pašto įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų reikalavimus.

2.3. Pašto siuntų antspaudavimas. Pagal Pašto įstatymo 10 straipsnio 1 dalies 8 punktą yra reikalaujama, kad pašto paslaugos teikėjas *ant pašto siuntos nurodytų arba* prie pašto siuntos *pridėtų* duomenis, pagal kuriuos būtų galima nustatyti pašto paslaugos teikėją, pašto siuntos priėmimo siųsti ir pristatymo gavėjui datą. Pažymėtina, kad keičiantis pašto paslaugos teikimo procesams, minėtos informacijos pateikimas ant pašto siuntos ar pridėjimas prie jos yra aktualus iš esmės tik tradicinės (neregistruotosios) pašto korespondencijos atveju. Tuo tarpu vystantis technologijoms ir tobulinant pašto paslaugos teikimą, informacija apie pateiktas siųsti pašto siuntas (pvz., registruotąsias pašto siuntas, pašto siuntinius) neretai yra prieinama naudotojams patogiu būdu elektroninėje erdvėje. Atsižvelgiant į tai ir siekiant skatinti pažangias pašto paslaugos teikimo technologijas ir skaitmenizavimą, Įstatymo projekte yra numatoma, kad informacija apie pašto paslaugos teikėją, pašto siuntos priėmimo siųsti ir pristatymo gavėjui datą gali būti ne tik nurodoma ant pašto siuntos ar prie jos pridedama, bet ir pateikiama kitokiu būdu (pateikiama gavėjui elektroniniu būdu).

2.4. Gaunamųjų laiškų dėžutės. Vadovaujantis Pašto įstatymo nuostatomis, pašto paslaugos teikėjai yra atsakingi už tinkamą pašto siuntų pristatymą ir privalo naudotojams garantuoti susirašinėjimo slaptumą. Pašto įstatymo 10 straipsnio 6 dalis įtvirtina reikalavimus gaunamųjų laiškų dėžučių įrengimui, be kita ko, numato, kad jos turi būti rakinamos, aiškiai ir suprantamai sunumeruotos, ant įmonių, įstaigų ir organizacijų gaunamųjų laiškų dėžučių turi būti įskaitomai užrašytas įmonės, įstaigos, organizacijos pavadinimas. Tačiau praktikoje neretai pasitaiko atvejų, kad ant vienos gaunamųjų laiškų dėžutės yra nurodomi keli adresai ir (ar) kelių įmonių pavadinimai ar nurodomas adresas neatitinka nurodomos įmonės pavadinimo ir pan. Kai viena gaunamųjų laiškų dėžute naudojasi kelios įmonės, pašto paslaugų teikėjui sunku garantuoti susirašinėjimo slaptumą ir užtikrinti, kad pašto siunta tikrai pristatyta ant pašto siuntos nurodytam konkrečiam pašto siuntos gavėjui. Atsižvelgiant į tai, Įstatymo projekte yra aiškiai įtvirtinama, kad ant gaunamųjų laiškų dėžutės gali būti nurodytas tik vienas adresas ir (ar) vienos įmonės, įstaigos ar organizacijos pavadinimas, taip sudarant sąlygas pašto paslaugos teikėjams užtikrinti tinkamą pašto siuntų pristatymą ir susirašinėjimo slaptumą.

2.5. Informacijos apsauga. Šiuo metu galiojančio Pašto įstatymo 11 straipsnio 1 dalyje yra numatyta pašto paslaugos teikėjų pareiga naudotojams garantuoti *susirašinėjimo* slaptumą. Atsižvelgiant į pastarųjų metų tendencijas, pagal kurias ženkliai mažėja tradicinės pašto korespondencijos siuntų kiekiai ir ženkliai auga kitų pašto siuntų kiekiai, Įstatymo projekte yra numatoma pašto paslaugos teikėjų pareiga garantuoti naudotojams ne tik susirašinėjimo, bet ir kitokio pašto siuntų turinio slaptumą, išskyrus įstatymuose numatytais atvejais.

3. Pašto paslaugos teikėjų ir naudotojų atsakomybė, žalos atlyginimas:

3.1. Pašto paslaugos teikėjo informavimas apie įteiktą apgadintą pašto siuntą, trūkstamus ar apgadintus siųstus daiktus (prekes). Vadovaujantis Pašto įstatymo 12 straipsnio 9 dalies 6 punktu, pašto paslaugos teikėjas neatsako ir žalos už dingusią pašto siuntą, dingusius, trūkstamus ar apgadintus siųstus daiktus neatlygina, jeigu gavėjas priėmė pašto siuntą ir patvirtino, kad ją gavo. Tačiau vystantis technologijoms, keičiantis pašto paslaugos teikimo pobūdžiui ir populiarėjant pašto siuntų pristatymo būdams, kai pašto siuntas gavėjai gali atsiimti tiesiogiai nedalyvaujant pašto paslaugos teikėjui ar jo įgaliotam atstovui (pvz., per paštomatus), gavėjai, prieš priimdami pašto siuntą ir patvirtindami jos gavimą, ne visada turi galimybę ją apžiūrėti, įsitikinti, kad ji nėra sugadinta ar pažeista ir atsisakyti ją priimti.

Vadovaujantis Pasaulinės pašto konvencijos (kurios nuostatos taikomos atlyginant žalą dėl UPP teikėjo prarastų, sugadintų tarptautinių pašto siuntų) 24 straipsnio 1.4 papunkčiu, paskirtieji operatoriai neatsako už registruotąsias siuntas, siuntinius ir įvertintąsias siuntas, kurias jie įteikė laikydamiesi sąlygų, numatytų jų vidaus teisės aktuose šios rūšies siuntoms, išskyrus tuo atveju, jei gavėjas, neatsižvelgdamas į deramai patvirtintą gavimą, nedelsdamas praneša siuntą įteikusiam paskirtajam operatoriui apie pastebėtą pažeidimą, o sąvoka „nedelsdamas“ turi būti aiškinama pagal nacionalinės teisės aktus.

Atsižvelgiant į pirmiau nurodytas nuostatas ir siekiant užtikrinti, kad pašto siuntos priėmimo ir patvirtinimo apie jos gavimo faktas automatiškai nesuponuotų pašto paslaugos teikėjo atsakomybės už galimai netinkamai suteiktą pašto paslaugą panaikinimo, Įstatymo projekte yra įtvirtinama gavėjo teisė raštu ar kitu pašto paslaugos teikėjo nurodytu būdu informuoti pašto paslaugos teikėją apie pasirašytinai ar kitu būdu, užtikrinančiu pašto siuntos įteikimą ir tai patvirtinančių duomenų gavimą, jam įteiktą apgadintą pašto siuntą, trūkstamus ar apgadintus siųstus daiktus (prekes). Pažymėtina, kad tokios informacijos pateikimas nesuteiks gavėjui teisės reikalauti iš pašto paslaugos teikėjo žalos atlyginimo, tačiau sudarys pagrindą siuntėjui pareikšti pretenziją pašto paslaugos teikėjui dėl žalos už dingusius, trūkstamus ar apgadintus siųstus daiktus atlyginimo net ir tuo atveju, jeigu gavėjas priėmė pašto siuntą ir patvirtino, kad ją gavo.

3.2. Įvertintosios pašto siuntos. Pašto įstatymo 3 straipsnio 5 dalyje numatyta, kad įvertintoji pašto siunta – pašto siunta, kurią sugadinus ar kuriai dingus siuntėjui atlyginama jo nurodyta pašto siuntos vertė. Atitinkamai Pašto įstatymo 12 straipsnio 5 dalies 2 punkte įtvirtinta, kad jeigu dėl pašto paslaugos teikėjo kaltės dingsta įvertintoji pašto siunta, pašto paslaugos teikėjas atlygina sumą, kuri lygi siuntimo išlaidoms ir įvertinimo sumai. Atsižvelgiant į tai, kad šiuo metu galiojantis Pašto įstatymas nenumato reikalavimo pagrįsti pašto siuntos įvertinimo sumą, praktikoje pasitaiko atvejų, kai nurodoma tikrąją pašto siuntos turinio vertę viršijanti įvertinimo suma, tokios pašto siuntos yra siunčiamos į šalis, kuriose nėra reikalaujama pateikti įrodymų apie pašto siuntų įteikimą ir teigiant, kad pašto siuntos yra dingusios (nepristatytos gavėjams), siekiama gauti nepagrįsto dydžio pašto siuntos įvertinimo sumos atlyginimą.

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas 2021 m. birželio 23 d. nutartyje civilinėje byloje Nr. e3K-3-193-403/2021 yra konstatavęs, kad <...> *siuntėjui, siekiančiam gauti kompensaciją už prarastas siuntas ar siuntinius, tenka pareiga pagrįsti siuntų ir siuntinių turinį bei (ar) vertę (pvz., siuntų ar siuntinių negavusių klientų atliktais mokėjimais ar pan.) <...>. Tačiau siuntėjui tenkanti įrodinėjimo pareiga neturi būti pernelyg apsunkinta. Visais atvejais turi būti atsižvelgiama į individualias su siuntimu susijusias aplinkybes (siuntimo tikslą, siuntimo pobūdį (asmeninė korespondencija ar verslo tikslais siunčiama siunta) ir pan.) ir į tai, ar siuntėjas turi objektyvias galimybes pateikti siuntų ir siuntinių vertę (turinį) pagrindžiančius įrodymus. Pažymėtina, kad CK 6.249 straipsnio, reglamentuojančio žalos (nuostolių) nustatymą, 1 dalyje įtvirtinta taisyklė, kad tais atvejais, kai šalis nuostolių dydžio negali tiksliai įrodyti, jų dydį nustato teismas. Tai reiškia, jog tuo atveju, kai žalos padarymo faktas, kaip pagrindas prievolei dėl žalos atlyginimo atsirasti, yra įrodytas, ieškinys dėl žalos atlyginimo negali būti atmestas tik tuo pagrindu, kad suinteresuota šalis tinkamai neįrodė patirtų nuostolių dydžio. Taigi, bet kokių atvejų, kilus ginčui dėl kompensacijos apskaičiavimo, galutinį mokėtiną kompensacijos dydį <...> turi nustatyti teismas.*

Atsižvelgiant į išdėstytas nuostatas, Įstatymo projekte yra įtvirtinama, kad įvertintoji pašto siunta – pašto siunta, kurią sugadinus ar kuriai dingus siuntėjui atlyginama jo įrodyta, bet ne didesnė

nei įvertinimo suma, pašto siuntos vertė, t. y. tokios pašto siuntos dingimo atveju būtų atlyginama suma, lygi dingusios įvertintosios pašto siuntos vertei, pagrįstai dokumentais ar kitais patvirtinančiais duomenimis, tačiau ne didesnei nei įvertinimo suma. Tai užtikrins teisinį tikrumą tiek pašto paslaugos teikėjams, tiek įvertintųjų pašto siuntų siuntėjams, kurie iš anksto žinos, kad pašto siuntos įvertinimo suma turi būti reali, nes tokios pašto siuntos dingimo ar dalinio sugadinimo atveju siekdami žalos atlyginimo jie turės pagrįsti nurodytą įvertinimo sumą.

Kaip minėta pirmiau nurodytoje Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartyje, Civilinio kodekso 6.249 straipsnio 1 dalyje numatyta, kad tais atvejais, kai šalis nuostolių dydžio negali tiksliai įrodyti, jų dydį nustato teismas. Vadovaujantis tiek galiojančio Pašto įstatymo 13 straipsnio 1 dalimi, tiek Įstatymo projekto nuostatomis, iškilus ginčui tarp pašto paslaugos naudotojo ir pašto paslaugos teikėjo, naudotojas turi teisę kreiptis į RRT, kad ši ne teismo tvarka išspręstų jo ginčą su pašto paslaugos teikėju. Pašto paslaugos naudotojas taip pat turi teisę kreiptis tiesiogiai į teismą. Vadovaujantis Lietuvos Respublikos vartotojų teisių apsaugos įstatymo 22 straipsnio 6 dalimi, vartojimo ginčus nagrinėjančios institucijos nagrinėja visus vartotojų reikalavimus, kylančius iš vartojimo teisinių santykių, dėl kurių gali būti sprendžiama teisme, įskaitant turtinės ir (ar) neturtinės žalos atlyginimo. Sprendžiant turtinės ir (ar) neturtinės žalos atlyginimo klausimus, taikomos Civilinio kodekso nuostatos dėl civilinės atsakomybės. Pažymėtina, kad RRT šią nuostatą *mutatis mutandis* taiko ir nagrinėdama naudotojų, kurie nėra vartotojai, ir pašto paslaugos teikėjų ginčus ne teismo tvarka. Atsižvelgiant į tai, kilus naudotojų ir pašto paslaugos teikėjų ginčų dėl žalos už įvertintąją pašto siuntą atlyginimo, pašto paslaugos naudotojai turės teisę kreiptis į RRT ar teismą, kurie, įvertinę visas ginčo aplinkybes ir šalių pateiktus įrodymus, turės teisę nustatyti mokėtiną kompensacijos dydį.

3.3. Naudotojų atsakomybė. Atsižvelgiant į šio aiškinamojo rašto 3.2 papunktyje nurodytą Lietuvos Aukščiausiojo Teismo išvadą, kad siuntėjui, siekiančiam gauti kompensaciją už prarastas siuntas ar siuntinius, tenka pareiga pagrįsti siuntų ir siuntinių turinį bei (ar) vertę, Įstatymo projekte aiškiai įtvirtinama, kad kreipiantis į pašto paslaugos teikėją dėl žalos už prarastas ar sugadintas pašto siuntas atlyginimo, patirtos žalos dydį turi įrodyti siuntėjas, pateikdamas pašto paslaugos teikėjui žalos dydį patvirtinančius įrodymus. Taip pat Įstatymo projekte aiškiai įtvirtinama, kad siuntėjas yra atsakingas ne tik už pašto siuntos turinį, bet ir už tinkamą pašto siuntos supakavimą ir adresavimą.

4. Efektyvus pašto sektoriaus reguliavimas:

4.1. Pašto srities politikos formavimo ir įgyvendinimo institucijų funkcijos. Įstatymo projekte yra tikslinamos Vyriausybės, Susisiekimo ministerijos ir RRT funkcijos, atsižvelgiant į praktinius tam tikrų funkcijų vykdymo aspektus (pvz., praktikoje tam tikrą informaciją Europos Komisijai teikia ne Vyriausybė, o Susisiekimo ministerija; tam tikrus Vyriausybės nutarimų projektus Vyriausybei svarstyti teikia Susisiekimo ministerija, o ne RRT ir pan.), ir Įstatymo projekte numatomą naują ar tobulinamą galiojančią reglamentavimą (pvz., numatomos naujos RRT funkcijos, susijusios su UPP teikimo reguliavimo pokyčiais ir kt.).

4.2. Tarptautinių pašto siuntų skirstymo vietos. Vadovaujantis Lietuvos Respublikos susisiekimo ministerijos nuostatų 7.5, 9.11 ir 9.12 papunkčiais, Susisiekimo ministerija formuoja valstybės politiką pašto srityje, taip pat susisiekimo ministrui pavestose valdymo srityse užtikrina tarptautinių sutarčių ir susitarimų vykdymą, bendradarbiauja su atitinkamomis užsienio valstybių ir tarptautinių organizacijų institucijomis, atstovauja tarptautinėse organizacijose Lietuvos Respublikai.

Įstatymo projektu yra siekiama reglamentuoti tarptautinių pašto siuntų skirstymo vietų (angl. *extra-territorial office of exchange*) (toliau – ETOE), t. y. pagal Pasaulinės pašto sąjungos ir Įstatymo projekto nustatytas sąlygas veikiančių tarptautinių pašto siuntų skirstymo vietų, kurias kitų valstybių įgaliotieji pašto paslaugos teikėjai steigia Lietuvos Respublikos teritorijoje, steigimo ir veiklos vykdymo teisinius pagrindus. Iš esmės pagrindinis ETOE tikslas yra organizuojant pašto siuntų transportavimą arba tranzitą, optimizuoti logistiką, taupyti kaštus bei pasinaudoti kitomis Pasaulinės pašto sąjungos numatytomis ETOE galimybėmis. ETOE veiklos reglamentavimas, įskaitant ir jai reikalingų kodų suteikimą bei kitas procedūras, yra įtvirtintas tarptautiniuose Pasaulinės pašto sąjungos teisės aktuose. Apie su ETOE veikla susijusias nacionalines sąlygas atsakingos Pasaulinės pašto sąjungos šalių narių institucijos (Lietuvos atveju – Susisiekimo ministerija) turi pranešti

pildydamos Pasaulinės pašto sąjungos klausimyną, o apibendrinta informacija yra skelbiama Pasaulinės pašto sąjungos interneto svetainėje⁵.

Pažymėtina, kad klausimai, susiję su ETOE steigimu ir veikla, yra priskirtini Susisiekimo ministerijos, kaip institucijos atsakingos už pašto srities politikos formavimą, atstovavimą Lietuvai Pasaulinėje pašto sąjungoje ir informacijos apie su ETOE veikla susijusias nacionalines sąlygas teikimą Pasaulinei pašto sąjungai, kompetencijai.

4.3. Pašto mokes ženklų leidyba. Vadovaujantis Pašto įstatymo nuostatomis, pašto mokes ženklas – tai galiojantis Lietuvos Respublikos pašto ženklas, pašto blokas, ženklintas vokas ir atvirukas (atvirlaiškis), ženklinta aerograma, ženklintuvo spaudas ir specialus patvirtintas mokėjimo už pašto paslaugą spaudas (Pašto įstatymo 3 straipsnio 8 dalis). UPP teikėjui yra nustatytas įpareigojimas išleisti ir išimti iš apyvartos pašto mokes ženklus (Pašto įstatymo 16 straipsnio 2 dalies 5 punktas), o Susisiekimo ministerija tvirtina pašto mokes ženklų išleidimo, išėmimo iš apyvartos ir apskaitos taisykles (Pašto įstatymo 5 straipsnio 3 dalies 8 punktas).

Pasaulinės pašto konvencijos 8 straipsnio 1 dalis nustato, kad „pašto ženklas“ yra saugomas šios konvencijos ir yra priskiriamas išimtinai tiems ženkams, kurie atitinka Pasaulinės pašto konvencijos ir jos reglamentuose nustatytas sąlygas. Pagal Pasaulinės pašto konvencijos 8 straipsnio 2 dalį, pašto ženklas, be kita ko, turi atitikti šiuos kriterijus: *leidžiamas ir pateikiamas į apyvartą tik šalies narės institucijos pagal Pasaulinės pašto sąjungos aktus*; yra savarankiškumo požymis ir įrodymas, kad už siuntimą sumokėtas išankstinis mokestis, atitinkantis pašto ženklo vertę; *turi būti leidžiamas į apyvartą kaip apmokėjimo priemonė arba kaip filatelijos objektas jį leidžiančiojoje šalyje narėje ar teritorijoje pagal jos nacionalinės teisės aktus*; turi būti prieinamas visiems leidžiančiosios šalies narės arba teritorijos gyventojams.

Pažymėtina, kad pastaruoju metu sulaukiama kreipimusi dėl neteisėtai leidžiamų ir platinamų pašto mokes ženklų, kurie neatitinka Pasaulinės pašto konvencijos reikalavimų. Pavyzdžiui, juos leidžia ir platina subjektas, kuris nėra paskirtasis pašto paslaugos teikėjas Pasaulinės pašto konvencijos prasme (įgaliotas leisti į apyvartą pašto mokes ženklus), jo išleisti pašto ženklai turi nominalą eurai ir išoriškai panašūs į Lietuvos paskirtojo pašto paslaugos teikėjo (UPP teikėjo akcinės bendrovės Lietuvos pašto) leidžiamus pašto ženklus ir tuo klaidina naudotojus, gali patekti į tarptautinę apyvartą, kaip išankstinio mokėjimo už pašto paslaugas priemonė, nors tokia priemonė nėra ir kt. Tačiau įvertinus šiuo metu galiojančio Pašto įstatymo ir Pašto mokes ženklų išleidimo, išėmimo iš apyvartos ir apskaitos taisyklių⁶ (toliau – Taisyklės) nuostatas, pažymėtina, kad nors Pašto įstatymo 16 straipsnio 2 dalies 5 punkte yra numatyta pareiga UPP teikėjui išleisti ir išimti iš apyvartos pašto mokes ženklus, o Taisyklių 2 punkte apibrėžta, kad Taisyklės yra taikomos UPP teikėjui, apie kurį yra pranešta Pasaulinei pašto sąjungai, tačiau nei Pašto įstatyme, nei Taisyklėse nėra aiškiai įvardintas subjektas, kuris turi išimtinę teisę išleisti į apyvartą ir išimti iš apyvartos pašto mokes ženklus ar aiškus draudimas kitiems subjektams leisti pašto mokes ženklus. Atsižvelgiant į tai, Įstatymo projekte yra aiškiai įtvirtinama, kad išimtinę teisę išleisti į apyvartą pašto mokes ženklus ir juos išimti iš apyvartos turi tik Lietuvos paskirtasis pašto paslaugos teikėjas Pasaulinės pašto konvencijos prasme, tik UPP teikėjas.

4.4. Paštomatai. Pašto paslaugos teikėjai, vystydami savo infrastruktūrą, turėtų atsižvelgti į tai, kad pašto tinklas gali būti vystomas tvariai ir įvertinti ne tik nuosavo pašto tinklo plėtros galimybes, tačiau ir galimybes pašto tinklu ar tam tikrais jo elementais naudotis kartu su kitais pašto paslaugos teikėjais. Atsižvelgiant į pastaruoju metu itin sparčiai vykstančią paštomatų plėtrą, Įstatymo projekto 2 straipsnyje yra apibrėžiama paštomato sąvoka, o Įstatymo projekto 7 straipsnyje yra aiškiai įtvirtinama, kad siekiant užtikrinti naudotojų interesus ir skatinti veiksmingą konkurenciją, pašto paslaugos teikėjas, valdantis pašto tinklą, privalo aktyviai bendradarbiauti su kitu pašto paslaugos teikėju, kai jis kreipiasi norėdamas sudaryti sutartį dėl šio pašto tinklo, įskaitant paštomatų, naudojimo.

⁵ [https://www.upu.int/en/Members-Centre/Policies-Regulation/Extra-Territorial-Offices-of-Exchange-\(ETOEs\)](https://www.upu.int/en/Members-Centre/Policies-Regulation/Extra-Territorial-Offices-of-Exchange-(ETOEs))

⁶ Patvirtintos Susisiekimo ministro 2013 m. balandžio 30 d. įsakymu Nr. 3-258 „Dėl Pašto mokes ženklų išleidimo, išėmimo iš apyvartos ir apskaitos taisyklių patvirtinimo.

4.5. Informacijos apie valdomą pašto tinklą ir taikomą aplinkos tvarumo praktiką vertinimas. Vadovaujantis Pašto įstatymo 6 straipsniu, RRT, kaip nacionalinė pašto reguliavimo institucija, prižiūri, kaip laikomasi Pašto įstatymo ir jį įgyvendinančių teisės aktų nuostatų, teikia pasiūlymus Susisiekimo ministerijai dėl pašto sektoriaus reglamentavimo, skelbia informaciją, reikalingą atviros ir konkurencingos rinkos plėtrai bei atlieka kitas funkcijas. Pagal Pašto įstatymo 10 straipsnio 1 dalies 9 punktą, pašto paslaugos teikėjai periodiškai teikia RRT informaciją apie jų vykdomą pašto paslaugos teikimo veiklą. Tačiau pokyčiai pašto sektoriuje ir bendros pasaulinės tendencijos, tokios, kaip klimato kaita ir aplinkos tvarumo iniciatyvų skatinimas, lemia poreikį vertinti ne tik informaciją apie pašto paslaugos teikimą, bet ir su šia veikla susijusius duomenis, tokius kaip informaciją apie pašto paslaugos teikėjų valdomą pašto tinklą ar taikomas aplinkos tvarumo praktikas. Atsižvelgiant į pokyčius pašto sektoriuje ir siekiant užtikrinti informaciją pagrįstą pašto sektoriaus reguliavimo sprendimų priėmimą bei atviros ir konkurencingos rinkos plėtrai aktualios informacijos skelbimą, Įstatymo projekte yra numatoma pašto paslaugos teikėjų pareiga RRT teikti ne tik ataskaitas apie pašto paslaugos teikimo veiklą, bet ir informaciją apie valdomą pašto tinklą bei taikomas aplinkos tvarumo praktikas.

4.6. Neįteiktos pašto siuntos, kurių neįmanoma pristatyti gavėjui ar grąžinti siuntėjui. Pašto įstatymo 10 straipsnio 1 dalies 5 punkte yra įtvirtinta, kad pašto paslaugos teikėjai privalo pašto siuntą, kurios *neįmanoma pristatyti gavėjui ar grąžinti siuntėjui* (pvz., kai siuntėjas (gavėjas) atsisako ją paimti arba kai nurodytu adresu gavėjas (siuntėjas) negyvena), saugoti 2 mėnesius (UPP teikėjas – Pasaulinės pašto sąjungos Pašto korespondencijos reglamente ir Pašto siuntinių reglamente nustatytais terminais ir tvarka), o jeigu per nustatytą laiką siuntėjas (gavėjas) pašto siuntos neatsiima, privalo pranešti apie tokį turtą Valstybinei mokesčių inspekcijai prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos (toliau – VMI) ir perduoti jį valstybės nuosavybėn.

VMI yra informavusi Susisiekimo ministeriją, kad ne visais atvejais pašto siuntų, kurių neįmanoma pristatyti gavėjui ar grąžinti siuntėjui, perdavimas VMI ir valstybės nuosavybėn yra tikslingas. Kaip yra nurodžiusi VMI, pašto paslaugos teikėjų saugomose neatsiimtose pašto siuntose dažnai yra daiktų, kurie yra nerealizuotini, nes neturi jų kokybę ir tinkamumą realizuoti patvirtinančių dokumentų arba neturi komercinės vertės, todėl pagal Vyriausybės patvirtintas Bešeimininkio ir valstybei perduoto turto realizavimo taisykles⁷ VMI yra neperimami (pvz., maisto produktai, maisto papildai, kosmetikos ir parfumerijos mėginiai, higienos reikmenys, naudoti rūbai ir naudota avalynė, neaiškios kilmės ir paskirties daiktai, cheminiai skysčiai, asmeninė korespondencija ir kt.). Pagal VMI pateiktą informaciją, minėtos pašto siuntos iš visos Lietuvos suvežamos į Vilniaus miestą ir laikomos atitinkamose sandėliavimo vietose. Dėl pašto paslaugos teikėjų paruoštų perduoti valstybei pašto siuntų kiekių, į jų apžiūras vyksta du VMI atstovai. Per 2020–2022 m. VMI atstovai peržiūrėjo 14 644 vnt. neatsiimtų pašto siuntų, tačiau iš jų į VMI apskaitą buvo perimta tik 819 vnt., t. y. tik 5,6 proc. neatsiimtų pašto siuntų, už 11 819 Eur. Įvertinus tai, visų be išimties pašto siuntų, kurių neįmanoma pristatyti gavėjui ar grąžinti siuntėjui, perdavimas VMI sąlygoja neefektyvų ir neracionalų VMI resursų naudojimą. VMI taip pat yra pažymėjusi, kad pagal pirmiau minėtų Vyriausybės patvirtintų Bešeimininkio ir valstybei perduoto turto realizavimo taisyklių 145 punktą, neįtrauktas į VMI apskaitą nerealizuotinas turtas turi būti panaudojamas arba šalinamas vadovaujantis Lietuvos Respublikos atliekų tvarkymo įstatymu. VMI pažymi, kad nei šios taisyklės, nei kitų teisės aktų, reglamentuojančių valstybei perduoto turto disponavimo tvarką, nuostatos neįpareigoja asmenų, kurių žinioje yra nerealizuotino valstybei perduotino turto, pranešti apie jį VMI.

Be to, sparčiai auganti e. komercija ir pašto siuntinių kiekiai sąlygoja ir tai, kad daugėja pašto siuntų, kurių neįmanoma pristatyti gavėjui ar grąžinti siuntėjui, kiekiai. Tai lemia, kad pašto paslaugos teikėjai patiria papildomų pašto siuntų saugojimo išlaidų, susijusių su tokių pašto siuntų sandėliavimu ir saugojimu, taip pat pašto siuntose vis dažiau siunčiami ir ribotą galiojimo laiką

⁷ Bešeimininkio, konfiskuoto, valstybės paveldėto, valstybei perduoto turto, daiktinių įrodymų, lobių ir radinių perdavimo, apskaitymo, saugojimo, realizavimo, grąžinimo ir pripažinimo atliekomis taisyklės, patvirtintos Vyriausybės 2004 m. gegužės 26 d. nutarimu Nr. 634 „Dėl Bešeimininkio, konfiskuoto, valstybės paveldėto, valstybei perduoto turto, daiktinių įrodymų, lobių ir radinių perdavimo, apskaitymo, saugojimo, realizavimo, grąžinimo ir pripažinimo atliekomis taisyklių patvirtinimo“.

turintys daiktai, kurie juos saugant Pašto įstatyme numatytą 2 mėnesių terminą genda ir gadina kitas saugomas pašto siuntas.

Atsižvelgiant į pirmiau išdėstytas aplinkybes ir siekiant mažinti tiek pašto paslaugos teikėjams, tiek VMI tenkančią administracinę ir finansinę naštą, susijusią su pašto siuntų, kurių neįmanoma pristatyti gavėjui ar grąžinti siuntėjui, saugojimu, įvertinimu ir realizavimu ar utilizavimu, Įstatymo projekte įtvirtinama, kad pašto paslaugos teikėjai privalo saugoti pašto siuntas, kurių neįmanoma pristatyti gavėjui ar grąžinti siuntėjui, 1 mėnesio terminą (išskyrus atvejus, kai tarptautiniai ar nacionaliniai teisės aktai nustato kitokį tokių pašto siuntų saugojimo terminą). Jeigu per nustatytą terminą siuntėjas (gavėjas) pašto siuntos neatsiima, pašto paslaugos teikėjas privalo VMI pranešti apie tokį turtą ir perduoti jį valstybės nuosavybėn, išskyrus atvejus, kai tokiose pašto siuntose esantys daiktai yra nerealizuotini. Pastaruoju atveju pašto paslaugos teikėjas turi pripažinti juos atliekomis ir šalinti (sunaikinti, utilizuoti) vadovaudamasis Atliekų tvarkymo įstatymu.

4.7. Periodinių leidinių kompensavimo mechanizmas. Atsižvelgiant į tai, kad Kultūros ministerija nespėjo paruošti visų reikalingų teisės aktų, kad parama leidėjams būtų teikiama tiesiogiai per Medijų rėmimo fondą, periodinių leidinių pristatymo kaimo gyvenamųjų vietovių ir miestų, kurie patenka į retai ir vidutiniškai tankiai apgyvendintas gyvenamąsias vietas, prenumeratoriams paslaugos (toliau – periodinių leidinių pristatymo paslauga) kompensavimo mechanizmas lieka galioti iš esmės nepakeistas. Tačiau jis turi būti suderintas su Įstatymo projekte numatomu UPP teikėjo ekonominiu reguliavimu.

Įstatymo projekto 2 straipsnio 22 dalyje yra numatoma, kad reguliavimo apskaita – tai UPP teikėjo reguliavimo tikslais tvarkoma vidaus apskaita, apimanti apskaitos atskyrimą, turto, nuosavo kapitalo, išpareigojimų, pajamų ir sąnaudų paskirstymą. Įstatymo projekto 15 straipsnio 2 dalies 8 punkte yra įtvirtinama bendra UPP teikėjo pareiga tvarkyti reguliavimo apskaitą pagal RRT nustatytus reguliavimo apskaitos ir reguliavimo apskaitos sistemos reikalavimus ir reguliavimo apskaitos sistemoje aiškiai atskirti kiekvieną UPP ir kiekvieną su UPP nesusijusią pašto ar kitą paslaugą. Įstatymo projekto 18 straipsnyje reglamentuojama reguliavimo apskaitos sistema, reguliavimo apskaitos ataskaitų ir reguliavimo apskaitos sistemos patikra, įskaitant numatoma UPP teikėjo pareiga per 4 mėnesius nuo kiekvienų finansinių metų pabaigos užtikrinti, kad būtų parengtos reguliavimo apskaitos ataskaitos ir būtų atlikta reguliavimo apskaitos ataskaitų atitikties RRT nustatytiems reguliavimo apskaitos, reguliavimo apskaitos sistemos reikalavimams patikra pagal RRT tarybos patvirtintą techninę užduotį. Atsižvelgiant į tai, kad periodinių leidinių pristatymo paslaugos apskaita bus sudėtinė reguliavimo apskaitos sistemos dalis, Įstatymo projekto 19 straipsnyje yra atsakoma šiuo metu galiojančiame Pašto įstatyme numatyto kalendorinių metų periodinių leidinių pristatymo paslaugos audito, taip pat šio audito išvados ir kalendorinių metų periodinių leidinių pristatymo paslaugos pajamų ir sąnaudų ataskaitos pateikimo RRT, kadangi metiniai šios paslaugos teikimo duomenys turės būti rengiami, tikrinami ir teikiami RRT Įstatymo projekto 18 straipsnio 2 dalyje numatytų reguliavimo apskaitos ataskaitų apimtyje. Tačiau kadangi nuostoliai už periodinių leidinių pristatymo paslaugą bus kompensuojami kas 6 mėnesius, Įstatymo projekto 19 straipsnio 6 dalyje numatoma, kad UPP teikėjas turės atlikti einamųjų finansinių metų pirmojo pusmečio periodinių leidinių pristatymo paslaugos pajamų ir sąnaudų nepriklausomą auditą ir audito išvadą bei periodinių leidinių pristatymo paslaugos pajamų ir sąnaudų ataskaitą pateikti Ryšių reguliavimo tarnybai, kaip tai yra numatyta šiuo metu galiojančiame Pašto įstatyme.

Papildomai pažymėtina, kad nuostoliai patirti teikiant periodinių leidinių pristatymo paslaugą bus kompensuojami pagal Vyriausybės patvirtintus didžiausius tarifus. Periodinių leidinių pristatymo kaimo gyvenamųjų vietovių ir miestų, kurie patenka į retai ir vidutiniškai tankiai apgyvendintas gyvenamąsias vietas, prenumeratoriams paslaugos 2024–2026 metams didžiausių tarifų dydžiai lieka galioti, kaip nustatyta 2023 m. lapkričio 15 d. Vyriausybės nutarimu Nr. 881 „Dėl Periodinių leidinių pristatymo kaimo gyvenamųjų vietovių ir miestų, kurie patenka į retai ir vidutiniškai tankiai apgyvendintas gyvenamąsias vietas, prenumeratoriams paslaugos 2024–2026 metams didžiausių tarifų sąrašo ir Miestų, kurie patenka į retai ir vidutiniškai tankiai apgyvendintas gyvenamąsias vietas 2024–2026 metais, sąrašo patvirtinimo“ ir keičiami nebus.

4.8. Procesų unifikavimas. Pašto įstatymo 6 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta, kad RRT statusas, finansavimo šaltiniai, sąlygos, tvarka ir *kiti veiklos aspektai* yra nustatyti Lietuvos Respublikos elektroninių ryšių įstatyme. Atitinkamai Pašto įstatymo 9 ir 13 straipsniuose yra įtvirtinta, kad ginčams tarp pašto paslaugos teikėjų nagrinėti *mutatis mutandis* taikomos Elektroninių ryšių įstatymo nuostatos, susijusios su ginčų nagrinėjimu tarp ūkio subjektų, teikiančių elektroninių ryšių tinklus ir (ar) paslaugas, o nagrinėjant ginčus tarp naudotojų, išskyrus vartotojus, ir pašto paslaugos teikėjų, *mutatis mutandis* taikomos Elektroninių ryšių įstatymo nuostatos dėl galutinių paslaugų gavėjų, išskyrus vartotojus, ir elektroninių ryšių paslaugų teikėjų ginčų nagrinėjimo. Atsižvelgiant į tai, Įstatymo projektu yra siekiama atsisakyti perteklinio ginčų tarp naudotojų, išskyrus vartotojus, ir pašto paslaugos teikėjų reglamentavimo, atkartojančio *mutatis mutandis* taikomas Elektroninių ryšių įstatymo nuostatas.

4.9. Ekonominės sankcijos. Įstatymo projektu taip pat siūloma pirmiau nurodytą procedūrinių nuostatų reglamentavimo modelį, kai nuostatos nėra perrašomos į Pašto įstatymą, o pateikiama nuoroda į Elektroninių ryšių įstatymą, taikyti ir reglamentuojant ekonominių sankcijų skyrimą. Pažymėtina, kad yra ydinga praktika, kai skirtinguose tos pačios institucijos (šiuo atveju RRT) veiklą reglamentuojančiuose sektoriniuose teisės aktuose iš esmės tapatūs procesai (pvz., ekonominių sankcijų skyrimo procesas) yra reglamentuojami nors ir panašiai, tačiau su tam tikrais procedūriniais skirtumais, kurių nesąlygoja sektoriaus specifika.

Atsižvelgiant į tai, kad galiojančiame Pašto įstatyme jau šiuo metu yra numatyta, kad skirtingi RRT veiklos aspektai yra reglamentuoti Elektroninių ryšių įstatyme, Įstatymo projekte yra siūloma atsisakyti ekonominių sankcijų skyrimo procesą reglamentuojančių ir Elektroninių ryšių įstatymo nuostatas atkartojančių nuostatų ir įtvirtinti, kad pažeidimo nagrinėjimo procesas inicijuojamas, apie pažeidimo nagrinėjimą pašto paslaugos teikėjui pranešama, teisė susipažinti su pažeidimo nagrinėjimo proceso medžiaga įgyvendinama, pažeidimas nagrinėjamas, sprendimas dėl ekonominės sankcijos priimamas ir skundžiamas *mutatis mutandis* taikant atitinkamas Elektroninių ryšių įstatymo nuostatas. Taip pat suvienodinamos ir kitos procedūrinės nuostatos. Pavyzdžiui, Elektroninių ryšių įstatymo (kurio nauja redakcija galioja nuo 2021 m. gruodžio 1 d.) 83 straipsnio 1 dalyje yra numatyta, kad RRT, nustačiusi, kad ūkio subjektas nesilaiko tam tikrų elektroninių ryšių veiklą reglamentuojančių reikalavimų, raštu praneša ūkio subjektui apie nustatytus pažeidimus ir *suteikia jam galimybę pareikšti savo nuomonę per ne trumpesnę kaip 14 kalendorinių dienų terminą* nuo pranešimo gavimo dienos. Tuo tarpu galiojančio Pašto įstatymo 20 straipsnio 1 dalyje yra įtvirtinta, kad RRT, nustačiusi, jog pašto paslaugos teikėjas nesilaiko tam tikrų pašto paslaugos teikimą reglamentuojančių reikalavimų, raštu praneša apie tai pašto paslaugos teikėjui ir nustato *ne trumpesnę kaip 30 kalendorinių dienų terminą-pažeidimams pašalinti ir apie tai informuoti RRT*. Pažymėtina, kad Pašto įstatyme ir Elektroninių ryšių įstatyme reglamentuojami ekonominių sankcijų skyrimo procesai savo esme yra tapatūs ir šiuo metu Pašto įstatyme ir Elektroninių ryšių įstatyme įtvirtintų procedūrinių skirtumų nesąlygoja sektorių specifika. Atsižvelgiant į tai, Įstatymo projekto 22 straipsnio 1 dalyje yra įtvirtinamas analogiškas kaip Elektroninių ryšių įstatyme nustatytas (tik skaičiuojamas darbo dienomis) nuomonės dėl pažeidimo pateikimo terminas. Atitinkamai suvienodinami ir kiti procedūriniai aspektai. Tuo tarpu pašto sektoriui specifines nuostatas, tokias, kaip ekonominių sankcijų dydžiai, jų nustatymas, vykdymas ir pan., siūloma ir toliau reglamentuoti Pašto įstatyme.

Šiuo metu galiojančio Pašto įstatymo 26 straipsnio 1 ir 2 dalyse numatyta, kad pašto paslaugos teikėjui, nesilaikančiam pašto veiklą reglamentuojančių teisės aktų reikalavimų, gali būti skiriama bauda iki 3 procentų bendrųjų metinių pajamų iš pašto paslaugos teikimo veiklos, o jeigu tokios veiklos mastą apskaičiuoti sunku arba neįmanoma, – *iki 86 886 eurų*, o už pakartotinį pažeidimą – iki 5 procentų bendrųjų metinių pajamų iš pašto paslaugos teikimo veiklos, o jeigu tokios veiklos mastą apskaičiuoti sunku arba neįmanoma, – *iki 144 810 eurų*. Pažymėtina, kad maksimalūs baudų dydžiai, taikytini tuo atveju, kai neįmanoma apskaičiuoti bendrųjų metinių pajamų iš pašto paslaugos teikimo veiklos, Pašto įstatyme buvo nustatyti 2011 m. sausio 1 d. ir nuo to laiko nesikeitė (t. y. tuo metu buvo nustatytos atitinkamai 300.000 litų ir 500.000 litų maksimalios baudų ribos, kurios vėliau buvo tik perskaičiuotos į eurus). Atsižvelgiant į tai ir nuo 2011 m. sausio 1 d. įvykusius tiek pašto rinkos,

ties bendrus ekonominius pokyčius, Įstatymo projekte maksimalūs baudų dydžiai, taikytini tuo atveju, kai neįmanoma apskaičiuoti bendrųjų metinių pajamų iš pašto paslaugos teikimo veiklos, yra suapvalinami, numatant atitinkamai 100 000 eurų ir 150 000 eurų maksimalius baudų dydžius, taikytinus tuo atveju, kai neįmanoma apskaičiuoti bendrųjų metinių pajamų iš pašto paslaugos teikimo veiklos.

Įstatymo projekte taip pat siūloma aiškiai reglamentuoti atsakomybę už mažareikšmius pažeidimus, numatant, kad jeigu pažeidimo nagrinėjimo metu RRT nustato, kad pašto paslaugos teikėjo padarytas Pašto įstatymo ar jo įgyvendinamųjų teisės aktų reikalavimų pažeidimas yra mažareikšmis, tai yra pašto paslaugos teikėjas nepadarė esminės žalos naudotojų ar kitų pašto paslaugos teikėjų interesams, nutraukė pažeidimą, pašalino pažeidimo padarinius, o teisės aktų reikalavimų laikymasis, atsižvelgiant į pažeidimo faktines aplinkybes ir vadovaujantis teisingumo bei protingumo principais, gali būti užtikrintas ne skiriant ekonominę sankciją, o kitais būdais ir (ar) priemonėmis, RRT skiria pašto paslaugos teikėjui įspėjimą.

5. Kiti patikslinimai. Įstatymo projektu taip pat atliekami kiti redakcinio pobūdžio patikslinimai, siekiant užtikrinti Pašto įstatymo nuostatų tarpusavio suderinamumą ir atitiktį teisės technikos reikalavimams.

Įstatymo projekte tikslinama pašto paslaugos teikėjo sąvoka. Vadovaujantis tiek galiojančio Pašto įstatymo 7 straipsnio 1 dalimi, tiek Projekto 5 straipsnio (buvusio 7 straipsnio) 1 dalimi, asmuo *turi teisę teikti pašto paslaugą be atskiros išankstinio valstybės institucijų leidimo*, laikydamasis šio įstatymo ir kitų teisės aktų nuostatų, tačiau privalo apie tai informuoti RRT. To paties straipsnio 3 ir 6 dalyse yra įtvirtinta, kad RRT turi teisę reikalauti pateikti tik tokią informaciją ir dokumentus, kurių reikia, kad asmenį būtų galima identifikuoti ir įrašyti į pašto paslaugos teikėjų sąrašą (vardą ir pavardę arba pavadinimą, kodą, adresą, kitą kontaktinę informaciją, trumpą pašto paslaugos, kurią asmuo ketina teikti, aprašymą, pašto paslaugos teikimo pradžios datą ir kt.) ir turi teisę neįrašyti asmens į pašto paslaugos teikėjų sąrašą tik tuo atveju, jeigu asmuo pateikia netikslią ar klaidingą informaciją ir šių trūkumų nepašalina. Atsižvelgiant į tai, kad nei galiojantis Pašto įstatymas, nei Projektas nenustato asmenims, norintiems teikti pašto paslaugą kvalifikacinių ar įsisteigimo vietos reikalavimų, Projekte tikslinama sąvokos „pašto paslaugos teikėjas“ apibrėžtis, suderinant ją su kitomis Projekto nuostatomis.

Įstatymo projekte yra numatomas Įstatymo įsigaliojimas nuo 2025 m. sausio 1 d. Tačiau, atsižvelgiant į tai, kad Įstatyme įtvirtinamas UPP teikimo reguliavimo modelio faktinis taikymas reikalauja parengiamųjų darbų tiek iš RRT, tiek iš UPP teikėjo (informacijos, būtinų pajamų viršutinei ribai nustatyti surinkimas, įvertinimas, pajamų viršutinės ribos nustatymas, UPP tarifų nustatymo metodikos parengimas, UPP tarifų apskaičiavimas, įvertinimas, reguliavimo apskaitos sistemos įdiegimas ir kt.) ir faktiškai negali būti taikomas iš karto nuo 2025 m. sausio 1 d., numatoma, kad Įstatymo projekte išdėstytos Pašto įstatymo nuostatos dėl pajamų viršutinės ribos nustatymo, UPP tarifų nustatymo ir reguliavimo apskaitos sistemos taikomos teikiant UPP 2026 metais ir vėlesniais ataskaitiniais laikotarpiais. Tai sudarys pagrindą tinkamai įgyvendinti UPP teikimo reguliavimo modelio keitimą. Atitinkamai numatoma, kad 2025 m. taikytini UPP tarifai nustatomi, UPP teikiamos, sąnaudų apskaita tvarkoma ir UPP teikimo nuostoliai, patirti 2025 m., UPP teikėjui kompensuojami pagal Pašto įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nuostatas, galiojusias iki naujos redakcijos Pašto įstatymo įsigaliojimo. Įstatymo projekte taip pat numatomos ir kitos pereinamojo laikotarpio nuostatos.

Siekiant laikytis efektyvios teisėkūros principų visi reikalavimai susiję su UPP teikimu (UPP teikimo reikalavimai, kokybės reikalavimai ir pašto tinklo reikalavimai) bus įtvirtinami vienu teisės aktu.

2. Įstatymo projekto iniciatoriai (institucija, asmenys ar piliečių įgalioti atstovai) ir rengėjai

Įstatymo projektą parengė Susisiekimo ministerijos Ateities susisiekimo politikos grupės (grupės vadovas Darius Stravinskas, +37069441323, el. paštas darius.stravinskas@sumin.lt) vyresnioji patarėja Eglė Sikorskaitė-Narkun (tel. +370 660 31 986, el. p.

narkun@sumin.lt). RRT Geležinkelių ir pašto reguliavimo grupės (vadovė Rita Liukaitytė, tel. +370 629 30 575, el. paštas rita.liukaityte@rrt.lt) vyriausiasis patarėjas Linas Bakutis (tel. +370 620 17 750, el. paštas linas.bakutis@rrt.lt), patarėja Lina Bartkienė (tel. +370 643 29 367, el. paštas lina.bartkiene@rrt.lt) ir Teisės ir vartotojų teisių apsaugos grupės (vadovė Aridana Jurčiukonienė, tel. +370 660 37 433, el. paštas aridana.jurciukoniene@rrt.lt) vyriausioji patarėja Kristina Masiulytė (tel. +370 614 45 650, el. paštas kristina.masiulyte@rrt.lt).

3. Dabartinis įstatymo projekte aptartų teisinių santykių reglamentavimas

Pašto įstatymo 4–6 straipsnis reglamentuoja Vyriausybės, Susisiekimo ministerijos ir RRT funkcijas pašto srityje.

Pašto įstatymo 10 straipsnis nustato pašto paslaugos teikėjų ir naudotojų teises ir pareigas. Šio straipsnio 1 dalies 1 ir 4 punktai numato, kad pašto paslaugos teikėjai privalo pašto siuntas pateikti asmeniškai pasirašytinai arba įdėti į gaunamųjų laišku dėžutes, o jeigu to padaryti negalima, – apie tai pranešti gavėjui, registruotąsias ir įvertintąsias pašto siuntas pateikti asmeniškai pasirašytinai siuntėjo nurodytam gavėjui arba gavėjo raštu nurodytam asmeniui, nurodžius to asmens vardą, pavardę.

Pašto įstatymo 10 straipsnio 1 dalies 5 punktas reikalauja pašto paslaugos teikėją saugoti pašto siuntą, kurios neįmanoma pristatyti gavėjui ar grąžinti siuntėjui, kai siuntėjas (gavėjas) atsisako ją paaimti arba kai nurodytu adresu gavėjas (siuntėjas) negyvena, 2 mėnesius, o UPP teikėjui – Pasaulinės pašto sąjungos Pašto korespondencijos reglamente ir Pašto siuntinių reglamente nustatytais terminais ir tvarka. Jeigu per nustatytą laiką siuntėjas (gavėjas) pašto siuntos neatsiima, nors jam buvo išsiųstas rašytinis pranešimas, pašto paslaugos teikėjas VMI turi pranešti apie tokį turta ir perduoti jį valstybės nuosavybėn. Prie pranešimo pridėjama pašto paslaugos teikėjo žyma, kad siuntėjas (gavėjas) kviečiamas atsiimti pašto siuntą neatvyko arba pašto siuntos atsisakė.

Pašto įstatymo 10 straipsnio 1 dalies 6 punktas numato pašto paslaugos teikėjų pareigą viešai skelbti pašto paslaugos teikimo sutarties sąlygas, pašto paslaugos teikėjo patvirtintą pašto paslaugos teikimo tvarkos aprašą ir kitokią informaciją, turinčią įtakos naudotojo apsisprendimui naudotis pašto paslauga. Tačiau Pašto įstatymas neįtvirtina RRT teisės reikalauti, o pašto paslaugos teikėjams užtikrinti, kad pasitvirtintose pašto paslaugos teikimo taisyklėse įtvirtintos pašto paslaugos teikimo sąlygos atitiktų Pašto įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų reikalavimus.

Pašto įstatymo 10 straipsnio 1 dalies 8 punktas įtvirtina pašto paslaugos teikėjo pareigą ant pašto siuntos nurodyti arba prie pašto siuntos pridėti duomenis, pagal kuriuos būtų galima nustatyti pašto paslaugos teikėją, pašto paslaugos teikimo vietą (adresą), į kurią naudotojas galėtų kreiptis, pašto siuntos priėmimo siųsti datą, pristatymo gavėjui datą. Pagal Pašto įstatymo 10 straipsnio 1 dalies 9 punktą reikalaujama periodiškai teikti RRT ataskaitas jos nustatyta tvarka apie suteiktą pašto paslaugą.

Pašto įstatymo 12 straipsnis nustato pašto paslaugos teikėjų atsakomybę ir žalos atlyginimą. Pagal šio straipsnio 1 dalį, siuntėjas pretenziją dėl žalos atlyginimo už dingusią pašto siuntą, dingusius, trūkstamus ar apgadintus siųstus daiktus gali pareikšti pašto paslaugos teikėjui per 6 mėnesius nuo pašto siuntos išsiuntimo dienos. Pašto įstatymo 3 straipsnio 5 dalyje numatyta, kad įvertintoji pašto siunta – pašto siunta, kurią sugadinus ar kuriai dingus siuntėjui atlyginama jo nurodyta pašto siuntos vertė, atitinkamai 12 straipsnio 5 dalies 2 punkte įtvirtinta, kad jeigu dėl pašto paslaugos teikėjo kaltės dingsta įvertintoji pašto siunta, pašto paslaugos teikėjas atlygina sumą, kuri lygi siuntimo išlaidoms ir įvertinimo sumai. Gavėjo teisė pareikšti pretenzijas pašto paslaugos teikėjui, taip pat reikalavimas, kad patirtos žalos dydį turi įrodyti siuntėjas, pateikdamas pašto paslaugos teikėjui žalos dydį patvirtinančius įrodymus, Pašto įstatyme nėra reglamentuojama.

Pašto įstatymo 13 straipsnis reglamentuoja naudotojų ir pašto paslaugos teikėjų ginčų sprendimas ne teismo tvarka ir iš esmės atkartoja *mutatis mutandis* taikomas Elektroninių ryšių įstatymo nuostatas.

Pašto įstatymo 3 straipsnio 22 ir 23 dalyse numatyta, kad UPP – teisės aktų nustatytos kokybės pašto paslauga, kuri už prieinamą kainą turi būti teikiama visoje Lietuvos Respublikos teritorijoje visiems tokią paslaugą pageidaujantiems gauti naudotojams, o UPP teikėjas – pašto paslaugos

teikėjas, Vyriausybės įpareigotas teikti UPP Lietuvos Respublikos teritorijoje. Pagal Pašto įstatymo 15 straipsnio 1–3 dalis, Vyriausybė įpareigoja pašto paslaugos teikėją (teikėjus) 7 metus teikti UPP visoje Lietuvos Respublikos teritorijoje. Vyriausybė, įpareigodama pašto paslaugos teikėją (teikėjus) teikti UPP visoje Lietuvos Respublikos teritorijoje, turi užtikrinti, kad įpareigojimo laikotarpis būtų pakankamas pašto paslaugos teikėjo (teikėjų) investicijoms dėl tokio įpareigojimo susigrąžinti, todėl įpareigojimo terminą gali pratęsti iki 2 metų. Asmuo, kuris gali būti įpareigojamas teikti UPP, turi atitikti šiuos reikalavimus: būti įrašytas į pašto paslaugos teikėjų sąrašą ir turėti pašto tinklą, atitinkantį UPP teikėjo pašto tinklo charakteristikose nustatytus reikalavimus.

Pašto įstatymo 14 straipsnio 1 dalyje nurodytos pašto paslaugos, kurių teikimą visoje Lietuvos Respublikos teritorijoje, turi užtikrinti UPP teikėjas. Vadovaujantis Pašto įstatymo 14 straipsnio 5 ir 6 dalimis, UPP tarifai turi būti prieinami visiems naudotojams, pagrįsti šios paslaugos sąnaudomis, skaidrūs ir nediskriminaciniai, o tuo atveju jeigu UPP teikimas UPP teikėjui yra nepagrįstai didelė finansinė našta, nuostoliai, patirti teikiant šią paslaugą, kompensuojami valstybės biudžeto lėšomis. Pašto įstatymo 6 straipsnio 2 dalies 5 punkte ir 16 straipsnio 2 dalies 9 punkte numatyta, kad UPP didžiausius tarifus pagal pašto siuntų svorio pakopas tvirtina RRT, o UPP teikėjas privalo UPP tarifus pagrįsti sąnaudomis.

Pašto įstatymo 16 straipsnis nustato UPP teikėjo teises ir pareigas. Šio straipsnio 2 dalies 2 punktas numato UPP teikėjo pareigą visiems naudotojams vienodomis sąlygomis užtikrinti UPP nenutrūkstamą teikimą Lietuvos Respublikos teritorijoje ne mažiau kaip 5 darbo dienas per savaitę, išskyrus atvejus, priklausančius nuo nenugalimos jėgos (*force majeure*); taip pat užtikrinti bent vieną pašto siuntų surinkimą ir bent vieną pristatymą per darbo dieną į pašto paslaugos gavėjo gyvenamąją ar buveinės vietą, išskyrus Pašto įstatymo 5 straipsnio 3 dalies 6 punkte nustatytą atvejį. Pagal tos pačios dalies 8 punktą, UPP teikėjas privalo tvarkyti apskaitą pagal RRT nustatytus pagrindinius sąnaudų apskaitos tvarkymo principus ir sąnaudų apskaitos sistemos reikalavimus, taip pat kitus su sąnaudų apskaitos sistema susijusius reikalavimus.

Pašto įstatymo VI skyrius reglamentuoja ekonominių sankcijų skyrimą.

Pašto įstatymas šiuo metu nereglamentuoja tarptautinių pašto siuntų skirstymo vietų, neapibrėžia paštomato sąvokos ir neįtvirtina, kad paštomatai yra pašto tinklo dalis, nenumato, kad UPP teikėjas turi išimtinę teisę leisti į apyvertą pašto mokes ženklus, UPP teikėjo pajamų viršutinės ribos, UPP tarifų nustatymo tvarkos, reguliavimo apskaitos sistema, reguliavimo apskaitos ataskaitų ir reguliavimo apskaitos sistemos patikros.

4. Siūlomos naujos teisinio reguliavimo nuostatos ir kokių teigiamų rezultatų laukiama

Pagrindinės siūlomos naujos teisinio reguliavimo nuostatos yra aptartos šio aiškinamojo rašto 1 punkte. Priėmus Įstatymo projektą, bus užtikrintas UPP teikimo tvarumas, UPP veikla jos teikėjui sudarys sąlygas pasidengti pagrįstas sąnaudas, uždirbti pagrįstą pelną ir pasidengti pagrįstą UPP veiklos nuostolį, kompleksiskai vertinant visą UPP veiklą. Pašto įstatyme nustatytas reglamentavimas atitiks ekonomines, socialines, technologines aplinkybes, naudotojų poreikius ir pašto paslaugos teikimo tendencijas, tačiau tuo pačiu bus ir technologiškai neutralus, kad netrukdytų inovacijų plėtros ir skaitmenizacijos. Sparčiai vykstantys rinkos pokyčiai sąlygoja ne tik poreikį užtikrinti ekonomines, socialines aplinkybes ir naudotojų poreikius atitinkantį pašto paslaugos teikimo reglamentavimą, tačiau tobulinti ir pašto paslaugos teikimo priežiūros mechanizmus. Atsižvelgiant į tai, priėmus Įstatymo projektą bus patikslintos pašto sektoriaus veiklą reguliuojančių institucijų funkcijos ir atsakomybė, patobulintas ekonominių sankcijų skyrimo mechanizmas, pažeidimų mažareikšmiškumo reglamentavimas, apibrėžtos naujos sąvokos ir peržiūrėtos nuostatos, kurios gali stabdyti naujų technologijų taikymą, įtvirtintas teisinis pagrindas rinkti informaciją apie aplinkos tvarumo iniciatyvas ir informaciją apie pašto paslaugos teikėjų valdomą pašto tinklą. Visa tai sudarys pagrindą pagrįstų ir savalaikių pašto sektoriaus reguliavimo ir priežiūros sprendimų priėmimui ir atviros bei konkurencingos pašto rinkos plėtrai.

5. Numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo rezultatai, galimos neigiamos priimto įstatymo pasekmės ir kokių priemonių reikėtų imtis, kad tokių pasekmių būtų išvengta

Neigiamų priimto įstatymo pasekmių nenumatoma.

6. Galima priimto įstatymo įtaka kriminogeninei situacijai, korupcijai

Priimtas įstatymas įtakos kriminogeninei situacijai ir korupcijai neturės.

7. Galima priimto įstatymo įtaka verslo sąlygoms ir jo plėtrai

Numatomas teigiamas poveikis verslo sąlygoms ir jo plėtrai. Priėmus Įstatymo projektą, bus užtikrintas UPP teikimo tvarumas, UPP veikla jos teikėjui sudarys sąlygas pasidengti pagrįstas sąnaudas, uždirbti pagrįstą pelną ir pasidengti pagrįstą UPP veiklos nuostolį. Pašto sektoriaus reglamentavimas atitiks ekonomines, socialines, technologines aplinkybes, naudotojų poreikius, pašto paslaugos teikimo tendencijas, bus technologiškai neutralus ir sudarys pagrindą pagrįstų ir savalaikių pašto sektoriaus reguliavimo ir priežiūros sprendimų priėmimui, atviros bei konkurencingos pašto rinkos, inovacijų ir skaitmenizavimo plėtrai.

8. Įstatymo projekto atitiktis strateginio lygmens planavimo dokumentams

Įstatymo projektas strateginio lygmens planavimo dokumentams neprieštarauja.

9. Įstatymo inkorporavimas į teisinę sistemą, įstatymai, kuriuos būtina priimti, galiojantys įstatymai, kuriuos reikia pakeisti ar pripažinti netekusiais galios

Tam, kad įstatymas būtų inkorporuotas į teisinę sistemą, kitų įstatymų priimti, galiojančių įstatymų pakeisti ar panaikinti nereikės.

10. Įstatymo projekto atitiktis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos įstatymo, Lietuvos Respublikos teisėkūros pagrindų įstatymo reikalavimams, o įstatymo projekto sąvokų ir jas įvardijančių terminų įvertinimas Lietuvos Respublikos terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka

Įstatymo projektas atitinka Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos įstatymo, Lietuvos Respublikos teisėkūros pagrindų įstatymo reikalavimus. Įstatymo projekte apibrėžiamos sąvokos įvertintos Lietuvos Respublikos terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka.

11. Įstatymo projekto atitiktis Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatomis ir Europos Sąjungos dokumentams

Įstatymo projektas atitinka Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatas ir Europos Sąjungos dokumentus.

12. Įstatymui įgyvendinti reikalingi įgyvendinamieji teisės aktai, šių aktų rengėjai ir parengimo terminai

Priėmus Įstatymo projektą, iki 2024 m. gruodžio 31 d. turės būti parengti ir priimti šie įgyvendinamieji teisės aktai:

1. Vyriausybės nutarimo „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2013 m. kovo 27 d. nutarimo Nr. 255 „Dėl Universaliosios pašto paslaugos teikėjo įpareigojimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ pakeitimo“ projektas;

2. Vyriausybės nutarimo „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2013 m. balandžio 10 d. nutarimo Nr. 310 „Dėl Nuostolingos universaliosios pašto paslaugos kompensavimo taisyklių patvirtinimo ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008 m. kovo 12 d. nutarimo Nr. 236 „Dėl Nuostolingų universaliųjų pašto paslaugų kompensavimo taisyklių patvirtinimo“ pripažinimo netekusiu galios“ pakeitimo“ projektas;

4. susisiekimo ministro įsakymo „Dėl Lietuvos Respublikos susisiekimo ministro 2013 m. balandžio 30 d. įsakymo Nr. 3-259 „Dėl Universaliosios pašto paslaugos teikimo taisyklių patvirtinimo“ pakeitimo“ projektas;

5. susisiekimo ministro įsakymo „Dėl Lietuvos Respublikos susisiekimo ministro 2013 m. sausio 25 d. įsakymo Nr. 3-46 „Dėl Universaliosios pašto paslaugos teikėjo pašto tinklo charakteristikų patvirtinimo“ pripažinimo netekusiu galios“ projektas;

6. susisiekimo ministro įsakymo „Dėl Lietuvos Respublikos susisiekimo ministro 2013 m. vasario 28 d. įsakymo Nr. 3-128 „Dėl Universaliosios pašto paslaugos kokybės reikalavimų aprašo patvirtinimo“ pripažinimo netekusiu galios“ projektas;

7. RRT tarybos nutarimo „Dėl Universaliosios pašto paslaugos teikėjo pajamų viršutinės ribos nustatymo metodikos ir reikalavimų universaliosios pašto paslaugos teikėjo universaliosios pašto paslaugos tarifų nustatymo metodikai patvirtinimo“ projektas;

8. RRT tarybos nutarimo „Dėl Lietuvos Respublikos ryšių reguliavimo tarnybos direktoriaus 2013 m. vasario 28 d. įsakymo Nr. 1V-332 „Dėl Pašto paslaugos teikimo taisyklių patvirtinimo ir kai kurių Lietuvos Respublikos ryšių reguliavimo tarnybos direktoriaus įsakymų pripažinimo netekusiais galios“ pakeitimo“ projektas;

9. RRT tarybos nutarimo „Dėl Lietuvos Respublikos ryšių reguliavimo tarnybos direktoriaus 2005 m. liepos 1 d. įsakymo Nr. 1V-625 „Dėl Universaliosios pašto paslaugos teikėjo sąnaudų apskaitos taisyklių patvirtinimo“ pakeitimo“ projektas;

10. RRT tarybos nutarimo „Dėl Lietuvos Respublikos ryšių reguliavimo tarnybos direktoriaus 2013 m. balandžio 15 d. įsakymo Nr. 1V-608 „Dėl Universaliosios pašto paslaugos nuostolių apskaičiavimo taisyklių patvirtinimo“ pakeitimo“ projektas;

11. RRT tarybos nutarimo „Dėl Lietuvos Respublikos ryšių reguliavimo tarnybos tarybos 2023 m. lapkričio 8 d. nutarimo Nr. TN-558 „Dėl Universaliosios pašto paslaugos didžiausių tarifų patvirtinimo“ pripažinimo netekusiu galios“ projektas.

13. Valstybės, savivaldybių biudžetų ir kitų valstybės įsteigtų fondų lėšos, kurių prireiks įstatymui įgyvendinti, ar bus galima sutaupyti (pateikiami prognozuojami rodikliai einamaisiais ir artimiausiais 3 biudžetiniais metais)

Įstatymui įgyvendinti papildomų valstybės biudžeto lėšų nereikės.

14. Įgyvendinimo mechanizmas

Įstatymo projektu yra tobulinamas esamas teisinis reguliavimas, todėl iš esmės naujas įgyvendinimo mechanizmas nekuriamas, tačiau iš dalies keičiasi Įstatymo projekte numatomo teisinio reguliavimo įgyvendinime dalyvaujančių subjektų teisių ir pareigų apimtis. Už pagrindinių sprendimų priėmimą ir toliau bus atsakingos Susisiekimo ministerija bei RRT, o įgyvendinant naują UPP teikimo ekonominio reguliavimo modelį tam tikrų teisių įgis ir UPP teikėjas (pvz., dėl UPP tarifų nustatymo). Institucijoms siekiant tinkamai pasiruošti Įstatymo projekte numatomo teisinio reguliavimo įgyvendinimui bus rengiami atitinkami įgyvendinamieji teisės aktai (peržiūrimi galiojantys Pašto įstatymo įgyvendinamieji teisės aktai ir parengti nauji įgyvendinamieji teisės aktai, susiję su UPP teikimo ekonominio reguliavimo modelio įgyvendinimu). Vykdam Įstatymo projekte numatomo teisinio reguliavimo įgyvendinimo stebėsenos procesą bus taikomi šiuo metu galiojantys teisinio reguliavimo įgyvendinimo priežiūros mechanizmai (įskaitant numatytus Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatyme), taip pat Įstatymo projekte numatomi nauji mechanizmai (pvz., apskaičiuotų naujų UPP tarifų pateikimas RRT vertinimui, kai viršijamas Įstatymo projekte nustatytas tarifų pokytis ir pan.). Taip pat toliau bus stebimi rodikliai, sietini su UPP reguliavimu: Susisiekimo ministerijos nustatyti UPP kokybės rodikliai, UPP tinklo atitiktis Susisiekimo ministerijos nustatytoms charakteristikoms, UPP teikėjo veiklos efektyvumas lyginant su RRT parengtuose įgyvendinamuosiuose teisės aktuose nustatytu efektyvumo rodikliu ir kiti rodikliai, susiję su Įstatymo projekto įgyvendinimu. Rodiklių stebėseną bus vykdoma taip, kaip bus numatyta Įstatymo projekte bei jo įstatymo įgyvendinamuosiuose teisės aktuose.

15. Įstatymo projekto rengimo metu gauti specialistų vertinimai ir išvados

Įstatymo projekto rengimo metu specialistų vertinimų ir išvadų negauta.

16. Reikšminiai žodžiai, kurių reikia įstatymo projektui įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą, įskaitant Europos žodyno Eurovoc terminus, temas ir sritis

Reikšminiai žodžiai, kurių reikia Įstatymo projektui įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą: „pašto paslauga“, „universalioji pašto paslauga“, „pašto siunta“, „pašto siuntinys“, „pašto paslaugos teikėjas“.

17. Kiti, iniciatorių nuomone, reikalingi pagrindimai ir paaiškinimai

Nėra.
